

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

10

„РАДЯНСЬКА ШКОЛА“
1952

ЗМІСТ

	Стор.
Назустріч ХІХ з'їздові партії	3
<i>Т. В. Введенська</i> — Дитячий садок і школа	6
<i>І. Д. Авдеева</i> — Значення іграшки в моральному вихованні дітей	12
<i>Н. І. Вольтовська</i> — Театр ляльок у дитячому садку	17

З ДОСВІДУ

<i>Л. П. Кулешова</i> — Керівництво творчими іграми дітей старшої групи	21
<i>Є. Г. Ганс</i> — Деякі питання загартовування дитячого організму в осінньо-зимовий період	26
<i>Р. С. Краснобродська</i> — Виховання виразності співів	30
<i>В. М. Годіна</i> — У дні підготовки до Жовтня	34

ОПОВІДАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ

<i>Юрій Збанацький</i> — Розумний шпак	37
<i>Ласунка</i>	38

КОНСУЛЬТАЦІЯ

<i>Т. Г. Копаниця</i> — Кімнатні рослини і догляд за ними	40
---	----

ХРОНІКА

Нарада працівників дитячих будинків з питань навчання дітей рідної мови	43
Батьківська конференція	44

ПІСНІ І ТАНЦІ

<i>М. Вериківський</i> — Жовтнева пісня	45
<i>І. Кишко</i> — Марш	47

Редакційна колегія:

*М. Ф. Даденков, О. Ф. Єгорова, Н. О. Красіна, Н. Ю. Переверзева,
Ю. Ф. Петраківська, Є. К. Сухенко, П. С. Ходченко, П. Р. Чамата,
Т. І. Цвєлих (головний редактор)*

Журнал «Дошкольное воспитание»
(на українском языке)

Техредактор *О. О. Чала*

Коректор *С. А. Тіктіна*

Адреса редакції: Київ, Ново-Павлівська, 2. Тел. 6-50-43.

БФ 04783. Замовлення 4507. Тираж 15.000. Друк. арк. 3 Обл.-видавн. арк. 4,2.
Формат паперу 70×108¹/₁₆. Підписано до друку 24/IX 1952 р.

Київська обласна друкарня, вул. Леніна, 19.

вчання на обов'язкових заняттях і тим забезпечити кращу підготовку дітей до школи.

Приступаючи з вересня 1952 року до навчання на обов'язкових заняттях, кожний дитячий садок повинен

чітко поставити підготовку дітей старшої групи до школи і успішно її розв'язати. Цього вимагає радянська школа в інтересах дальшого поліпшення якості навчання і комуністичного виховання.

Значення іграшки в моральному вихованні дітей

І. Д. АВДЄЄВА,

методист виставки дитячої іграшки при Міністерстві освіти УРСР

Одним з найважливіших завдань радянського дитячого садка є виховання дітей у дусі комуністичної моралі.

Суспільне виховання в дитячому садку створює всі умови для вироблення у майбутніх громадян комуністичного суспільства таких рис характеру, як чесність, дисциплінованість, сміливість, любов до праці та прагнення колективної діяльності, рис, які в подальшому виховуються протягом усього життя людини, самим життям радянського суспільства, у взаємовідносинах її з оточуючим колективом.

У ранньому дитинстві гра є одним із шляхів пізнання світу. Гра — це один з основних видів діяльності дошкільника. Перші ігри залишають у нього найкращі спогади, інколи справляють вплив на формування характеру, вибір професії, розвиток і виявлення здібностей.

Костянтин Едуардович Цюлковський — патріарх ракетоплавання — згадує, що його уява була вражена, коли він восьмирічною дитиною взяв до рук нитку повітряної кулі. «Куля пливла в повітрі, виривалася з рук, куля поривалася в небо, куля збуджувала думку про політ над землею».

Художній керівник Центрального театру ляльок, лауреат Сталінської премії С. Образцов у своїй книзі «Моя професія» згадує ляльку «Біба-бо» та гру з нею як початок своєї творчої художньої діяльності.

Невід'ємний супутник дитячих ігор — іграшка, органічно зв'язана

з життям дитини, є твором мистецтва. Як і кожний предмет мистецтва, іграшка викликає певну емоціональну реакцію, певні почуття. «Дитина щиро прив'язується до своїх іграшок, — каже К. Д. Ушинський, — любить їх палко і ніжно». Різноманітні дитячі емоції, почуття пов'язані з тим чи іншим змістом ігор і, в значній мірі, виховуються в іграх. Спрямовуючи ігри дітей, впливаючи на емоції, ми тим самим сприяємо формуванню певних рис характеру. Виховання емоцій, почуттів сприяє створенню у дитини правильних уявлень про оточення, допомагає формуванню понять, у тому числі й моральних.

Кажучи про значення ігор для морального виховання дітей, необхідно підкреслити, що іграшка сама по собі, не обіграна дитиною, не усвідомлена і не впроваджена в дитячу гру педагогом, якою б вона не була художньою, забавною, цікавою, — мертва і мало корисна.

Іграшка оживає в руках дитини і педагога, стає необхідною і глибоко виправданою.

Тільки в грі може розкритися той зміст, який вклали в певну її форму дорослі при її створенні. Педагогічна майстерність вихователя в тому й полягає, щоб «випадкові дитячі забави» набули цілеспрямованості, щоб гра та іграшка стали однією з форм ідейного виховання і передачі знань та досвіду дорослих дітям.

Педагогічна майстерність у тому й полягає, щоб допомогти дитині на

Ляльки роботи художника М. П. Кисельової (м. Москва)

складному шляху її розвитку і морального виховання.

За радянських умов почуття колективізму, товаришування, дружби виховуються з перших років життя дитини. Перші спільні ігри, переживання, об'єднання дітей навколо іграшок зближують їх і викликають прив'язаність до колективу.

У дитячому колективі, зайнятому, наприклад, «будівництвом» висотного будинку з деталей будівельного матеріалу, в грі народжується почуття товаришування. Діти працюють спільно, допомагають одне одному. Хтось розпочав роботу, інший її продовжує; якась дитина виявила ініціативу, а вже інша втілює її в життя тощо. Кожен член колективу є необхідний, а всіх їх об'єднує спільна мета, спільний інтерес.

На знімках, вміщених у статті, — експонати виставки дитячої іграшки при Міністерстві освіти УРСР, сфотографовані Левченком А. Я.

Радість колективної праці, колективної гри відчують усі діти, і вони надовго запам'ятовують ці почуття. Правила, вироблені в грі, стають для них обов'язковими, і неухильне дотримання їх сприяє формуванню перших елементів моральних устоїв.

О. М. Горький говорив: «...від нас вимагається створення таких іграшок, які викликали б необхідність групового ставлення до них, іграшок, тобто спонукали до об'єднання, а не роз'єднання. Іншими словами: потрібні іграшки, які потребують групової гри ними» («Комсомольская правда», № 20, 3.IX 1933 р.).

Педагог, комплектуючи окремі іграшки, може створювати цікаві комплексні набори. Так, наприклад, можна об'єднати цяцькових птахів з різних матеріалів (пап'є-маше, целулоїд, тирсова маса, дерево, кераміка та ін.) і наштовхнути дітей на цікаву гру в птахоферму: доручити ляльці годувати птахів, вико-

ристати транспорт для підвозу кор- мів тощо.

У такій грі можуть бути використані всі іграшки, які є в дитячому садку, деталі будівельних матеріалів, одна-дві ляльки, кури, курчата, качки, гуси, автомашини та ін.

За таким самим принципом можна створити ігри в тваринницький радгосп, універмаг тощо.

Іграшки — не моделі речей, зроблені в певному, раз і назавжди встановленому масштабі. Для ока дорослого масштабні невідповідності настільки недоладні, що деякі педагоги не знаходять у собі мужності комбінувати для ігор маленький вантажний автомобіль, великого коня і ще більшого півня з пап'є-маше. Це невірно. Добре, звичайно, коли можна посадити ляльку на стілець, перевезти в автомобілі, покласти у відповідне їй ліжко і т. д. Але не завжди є змога використати іграшки одного масштабу, і, крім того, почуття умовності в дітей настільки велике, що різномасштабність іграшок не порушує їхнього задуму в творчих колективних іграх.

У дитячій грі багато уявних атрибутів, тому цілком виправданим є приєднання до об'ємних готових іграшок потрібних за ходом гри площинних фігурок-саморобок з паперу: прапорця, зірочки, деревця та ін. Наявність таких деталей допоможе вихователю створювати з порівняно невеликого асортименту іграшок нові ігри, які знайомлять дітей з працею і побутом радянських людей, з багатством флори і фауни СРСР.

Діти дістають велике задоволення від спільних ігор. У творчій дитячій грі є щось спільне з колективом театральним, що імпровізує на певну тему. Задум стає реальністю. Сюжет розвивається з волі учасників гри. Гра, зберігаючи основну тематичну лінію, збагачується різними сюжетними лініями. У такій грі народжується уважність до партнерів і дивовижне почуття «ансамблю», тобто погодженості і злагодженості колективу. Якщо хто-небудь сфальшує, почне грати не в тому ритмі, що й інші, ухилиться

від теми, діти помітять це і неодмінно виправлять помилку.

Педагог включається в дитячу гру не нав'язливо. Вводячи різноманітні іграшки, він збагачує зміст гри, об'єднує дітей, спрямовуючи їх до певної мети.

На наш погляд, ігрові кутки в деяких дитячих садках, де ляльки завжди сидять у певних звичних позах, меблі завжди стоять на тих самих місцях, мають дещо стандартне і набридле дітям. У таких кутках більше від ілюстрації, ніж від гри, більше від прикраси кімнати, ніж від дитячої ігрової творчості.

Асортимент іграшок, наявний у дитячому садку, в умілих руках педагога може стати багатообразним. Припустимо, є набір ляльок, якими діти щоденно граються і які вже не здатні викликати захоплення своєю новизною. Обновляє іграшку нова гра з нею — той образ, який вона за ходом гри втілює.

Сьогодні, наприклад, лялька Світлана вселяється з усією своєю сім'єю до нової квартири, збудованої для неї дитячим колективом з великого будівельного матеріалу. Вона — мати сім'ї, улаштовує в новій квартирі прийом гостей, клопочеться з перевезенням меблів, умеблює ними нову квартиру. Завтра ця ж Світлана може скинути зі своїх лялькових плечей чверть століття, одягти на себе піонерський галстук і з'явитися в зовсім новому образі — піонерки, яка від'їжджає на відпочинок до піонертабору після успішно складених іспитів. Післязавтра ця ж таки Світлана набуде цілком нового образу, надягнувши фартуха, підгорнувши свої кучери-

ки під скромну косинку, виступаючи в ролі колгоспниці-пташниці і годуючи птахів з повним знанням своєї справи. Діти перейменують Світлану так, як їм це подобається, і гра в усіх цих випадках буде за своїм характером новою.

Світлана, Юрко, Рита, Катруся, в разі, коли немає іншого набору ляльок, можуть змінити свій звичний одяг на національний костюм: російський, український, естонський, узбецький чи інший.

Дитині, яка живе в Українській РСР, цікаво одягти ляльку в національний російський костюм, вона порівняє і запам'ятає різницю між костюмом російським і українським. Ненця цікаво посадовити на нарти, запряжені оленями, покласти спати в чумі; лялька-українка може застелити стіл скатертиною з українським орнаментом, приготувати для гостей обід у керамічному посуді.

Якщо гру з ляльками, убраними в національні костюми, комплексно доповнено різноманітними іграшками, в яких відображено характерні особливості флори та фауни, побуту представників різних радянських республік, — вплив і виховне значення таких ігор та іграшок буде цілісним, значущим і педагогічно спрямованим.

Трудове виховання набуває особливого значення для майбутнього громадянина комуністичного суспільства. Бажання й уміння працювати — риси характеру, виховання яких невіддільне від морального виховання.

«В грі виховуються якості майбутнього працівника і громадянина», «Яка дитина в грі, такою вона буде і в праці», казав А. С. Макаренко.

Під час ігор діти набувають багато корисних трудових навичок. Граючись ляльками, малюки повторюють дії дорослих: ляльок годують, укладають спати, одягають і роздягають, миють, гуляють з ними і розважають їх. Гігієнічні навички, засвоєні в сім'ї, дитячому садку, закріплюються в грі з ляльками: лялькові кімнати прибирають, з цяцькових меблів ретельно стирають порохи, стелять ліжка тощо. Під час

ігор навички самообслуговування закріплюються.

Старші діти під час ігор з ляльками відображають працю радянських людей: вихователя, лікаря, шофера, робітника, інженера, двірника, міліціонера, колгоспника та ін. і за допомогою педагога ознайомлюються з особливостями праці людей різного фаху, привчаються шанувати і любити працю.

Процес виготовлення іграшок-саморобок зливається з грою.

Виготовлення іграшок-саморобок сприяє вихованню перших трудових навичок, привчає до конструювання,

винахідництва. Іграшки-саморобки з природного матеріалу, зроблені руками дитини, вражають іноді своєю образністю, тонкістю влучно схоплених характерних ознак тварин, птахів, людського типуажу.

Ламкість таких іграшок, природно, вимагає точних рухів при грі ними, обережного поводження. А виховання акуратності, обережного поводження з речами має неабияке значення для виховання дитини.

У справі морального виховання дошкільнят особливе місце належить настільним друкованим іграм.

Додержання умов гри привчає дітей до дисципліни та самовладання.

Настільні ігри сприяють розвиткові навичок суспільної поведінки, чесності та витриманості.

Ігри з настільними забавками вимагають від дитини кмітливості, уміння знаходити вихід з перших-ліпших труднощів, волі до перемоги, наполегливості в досягненні мети і витривалості при поразці. Правила настільних ігор містять в собі великі виховні можливості; дитина, яка грає, повинна додержувати їх — це своєрідні закони, виконання яких сприяє виробленню у дітей усвідомлення відповідальності, необхідності підкорення існуючим нормам. Правила привчають діяти розумно, обережно, вчать самовладання.

Настільні ігри — перехідна форма від об'ємної іграшки до книжки. Впливаючи на дітей художньо та емоціонально, збагачуючи пізнавально, деякі настільні ігри за тематикою своєю вчать дітей розуміти і любити героїчну історію свого народу, дають уявлення про безмежні простори і природні багатства своєї Вітчизни, сприяють вихованню радянського патріотизму.

Про значення театральної іграшки хочеться сказати окремо. Ці іграшки викликають яскраві враження, гра ними запам'ятовується, — виникає почуття радісного естетичного задоволення, те почуття, яке згодом розів'ється в любов і розуміння великого мистецтва в усіх його формах.

Треба, щоб педагоги ширше використовували в роботі з дітьми театральну іграшку.

В театральній дії ляльки допомагають дитині яскраво пережити за героя ту чи іншу емоцію, те чи інше почуття. Настільні дитячі театри, ляльки-Петрушки, театральні маски в образній формі доносять до дітей красу казки, своєрідність народно-го мистецтва, допомагають розвиткові фантазії.

«Коли б людина була зовсім позбавлена здатності мріяти таким чином, коли б вона не могла зрідка забігати вперед і споглядати уявою своєю в цільній і закінченій картині те саме творіння, яке тільки що починає складатися під її руками,—

тоді я аж ніяк не можу уявити, яка спонукальна причина змушувала б людину розпочинати і доводити до кінця обширні і втомлюючі роботи в галузі мистецтва, науки і практичного життя...»¹.

У Сталінську епоху, коли казка і життя, фантазія і дійсність, чудесне і реальне стали невіддільні, — ці слова В. І. Леніна ще яскравіше підкреслюють нам значення виховання в дітях творчої фантазії, вказують шляхи виховання людини, що вміє мріяти і творити.

На закінчення наведемо приклад того, як важливо іноді по-новому, іншими очима, творчо подивитися на іграшку і завдяки цьому краще її використати при роботі з дітьми.

На виставці дитячої іграшки Міністерства освіти УРСР ми приймаємо екскурсії дітей, добираємо асортимент іграшок, щоб показати їх за такою класифікацією: дидактичні, сюжетні, розважальні тощо. Екскурсії відбуваються добре, діти задоволені, і ми були переконані, що показуємо іграшки цікаво.

Але якось на виставку приїхав оператор-режисер кінохроніки. Оглянув виставку, подивився, як ми приймаємо екскурсії, і повідомив нас, що він має зняти виставку та екскурсії для кіножурналу. Він попрацював на виставці кілька днів, уважно вивчав іграшки, комбінував їх. Згодом він прочитав нам свій сценарій, написаний на тему віршика «Дзелень-бом, дзелень-бом, запалав у кицьки дом»:

«...У цяцьковому розбірному будиночку з фанери тривожно замиготів вогник від кишенькового ліхтарика. Наш смішний казковий Дід Морозко вдарив на сполох, перелякався заєць, прокинулась в своєму ліжечку Світлана, на пожежу виїхала машина. Міліціонер пропустив її поза чергою. Біла курка з фланелі змахнула крилами і схопила відро; плюшовий ведмедик Мишко почав качати воду. До будиночка підїхала пожежна машина — поставили драбину, якою полізла шарнірна мавпа, і дружними зусил-

¹ В. І. Ленін, Твори, т. 5, стор. 459.

лями наших ляльок і звірят цю «пожежу» було погашено».

Дитячі репліки під час кінозйомки свідчили про те, що, крім великого задоволення, відчутого дітьми, вони зрозуміли, що боротися проти «пожежі» треба було всім іграшкам дружно, швидко, усіма засобами і хорошо.

А ми зрозуміли, що наш Дід Морозко, з гудзиками замість очей, може бути не тільки смішним, але й мужнім, курка — меткою, мав-

па — хороброю, незграбний Мишко — діяльним.

У подальшій своїй роботі при доборі іграшок ми почали застосовувати цей сценарно-режисерський метод, що відкриває педагогові нові можливості. Ми навчилися краще володіти іграшкою і виявляти «обдарованість» наших ляльок-акторів.

Робота педагога, що використовує іграшку як засіб морального виховання дітей, творчо необмежена і вимагає постійного обміну досвідом та шукання нових шляхів.

Театр ляльок у дитячому садку

Н. І. ВОЛЬТОВСЬКА,

методист Центрального будинку художнього виховання дітей

Працівникам дитячих садків відомо, яке глибоке враження справляють вистави театру ляльок на малят.

В руках досвідченого ляльководи під час вистави ляльки ніби оживають, діють як справжні, живі персонажі, людяні вчинки яких викликають гаряче співчуття глядачів, а потворні, не достойні справжньої людини — викликають рішучий і суворий осуд. Діти сприймають зміст вистави активно, співчуваючи позитивним дійовим особам, засуджуючи негативних, їх негідні вчинки. Вони уявляють себе діючими на місці героїв у змальованих обставинах, активно діючими разом з героями.

Театр, таким чином, допомагає виховній роботі з дітьми, сприяє їх моральному вихованню, вихованню активного вольового характеру, сприяє осмисленню дітьми явищ суспільного життя.

Видатний майстер, художній керівник Центрального театру ляльок С. В. Образцов пише:

«Театр ляльок цікавий тим, що в ньому можна багато чого показати більш гостро, різко, смішно, чудесно, ніж це вийшло б у звичайному людському театрі... Ця робота вимагає справжньої фантазії, видумки, винахідливості, і чим більше ми займаємося цією справою, тим більше ро-

зуміємо, що можливості цього роду мистецтва невичерпні».

Самодіяльний театр ляльок можна організувати в кожному дитячому садку. Він дає вихователю змогу в яскравій, образній формі ознайомити дітей з життєвими явищами, із значною кількістю тих казок, віршів, оповідань, пісень, з якими повинні ознайомитись діти в дошкільному віці.

Для того, щоб вистави лялькового театру дійсно мали виховне значення, потрібно вдумливо добирати репертуар, вдумливо готувати виставу.

В репертуарі лялькового театру може бути і казка, і невеличке оповідання, і байка. Темою для вистави можуть бути окремі вірші, пісні. Можна скласти невелику літературно-музичну композицію, використавши знайомі дітям пісні і вірші, дібравши їх за певною темою. При доборі казок, віршів, пісень для вистави лялькового театру необхідно керуватися тим, наскільки матеріал відповідає завданням комуністичного виховання, віковим особливостям дітей, зважати на його художню якість.

П'єси для дітей дошкільного віку не повинні мати психологічно складних характеристик дійових осіб. Тре-